



Bijlagenboek melkveehouders in de knel

Rapport geschreven door Paulien Balemans
's-Hertogenbosch, 10 januari 2017

Bijlagenboek melkveehouders in de knel

Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie
Afdeling Ruimte en Bouw
Onderwijsboulevard 225
5223 DE 's-Hertogenbosch
Nederland
(073) 217 30 00 (algemeen)
www.zlto.nl



Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Meerkoldreef 6
5042 PN Tilburg
Nederland
088 507 8200 (algemeen)
www.jhs.nl



Student:	Paulien Balemans
Studentnummer:	2053579
Stageorganisatie:	ZLTO
Stagebegeleider:	dhr. mr. R. Ligtvoet
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys te Tilburg
Opleiding:	HBO-Rechten
Eerste afstudeerdocent:	mevr. mr. B. de Kam
Tweede afstudeerdocent:	mevr. mr. R. van Loon

's-Hertogenbosch, 10 januari 2017

Inhoud

BIJLAGE A.....	1
Telefonisch interview met de heer Barkhuysen	1
BIJLAGE B.....	5
Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Sjac Meijs.....	5
BIJLAGE C.....	10
Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Marcel Derks	10
BIJLAGE D.....	14
Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Rik Lagendijk.....	14

BIJLAGE A

Telefonisch interview met de heer Barkhuysen

14 november 2016 om 11:00 telefonisch interview.

- **Bij nadeelcompensatie moet er gekeken worden naar de vraag of de maatregel voorzienbaar is. In concrete situaties kan het zo zijn dat vanwege bijzondere omstandigheden de grenzen van het normaal maatschappelijk risico worden overschreden en een recht op nadeelcompensatie voor de melkveehouder bestaat. Wat moet ik verstaan onder bijzondere omstandigheden? Wanneer is hier sprake van?**

Als landbouwer of in dit geval melkveehouder moet je rekening houden met wijzigingen. Als er een wet wordt gewijzigd of er wordt een maatregel ingevoerd dan is dit voor eigen risico. De uitzondering hierop is wanneer dit heel onverwachts gebeurt. Als de maatregel onevenredige gevolgen voor jou individuele bedrijf heeft dan kan er een kans van slagen zijn op grond van nadeelcompensatie. Je moet dan echter wel voldoen aan de criteria. Dit wordt echter per geval bekeken.

→ **Gelden deze zelfde voorwaarden ook bij de 1 EP toets?**

Nadeelcompensatie en de 1 EP toets worden steeds meer naar elkaar uitgelegd.

→ **Kan het fosfaatrechtenstelsel gekenmerkt worden als in de lijn der verwachtingen.**

Het stelsel van fosfaatrechten was zeker te verwachten. Daar kun je niet over twisten. In Nederland is het melkquotum losgelaten op 1 april 2015. Daarmee suggereer je om de veestapel te vergroten. Dit was niet voorzienbaar zo snel na de afschaffing van het quotum. De Staat zal hier echter tegenwerpen dat ze hebben gewaarschuwd.

- **Een maatregel kan abnormale schade veroorzaken doordat zij naar haar aard ongebruikelijk is en in zoverre niet in de lijn der verwachtingen ligt, zodat men zich daarop niet kan voorbereiden. Met de invoering van het stelsel van fosfaatrechten wordt 2 juli 2015 als peildatum genomen. Melkveehouders krijgen fosfaatrechten toegekend die gelijk staat aan stuks melkvee op de peildatum. Kan gesteld worden dat het gebruiken van een peildatum abnormale schade veroorzaakt omdat deze datum niet in de lijn der verwachting ligt van de melkveehouder en de melkveehouder zich daarop dus niet kon voorbereiden?**

Uit de kamerbrieven blijkt dat er expliciet voor deze peildatum is gekozen en dat deze datum weloverwogen is. Misschien als iemand in een bijzondere positie zit dat dit kan. Er zou dan een hardheidsclausule in de peildatum moeten worden opgenomen dat je die rechten krijgt.

- **Als er een beroep wordt gedaan op art. 1 EP en de rechter komt tot de conclusie dat sprake is van regulering van eigendom en er geen schadevergoeding wordt toegekend, hoe groot is de kans van slagen dan wanneer deze melkveehouder een beroep gaat doen op nadeelcompensatie?**

In de jurisprudentielijnen zie je dat de 1 EP toets als nadeelcompensatie naar elkaar toegroeien. Nadeelcompensatie is een nationale regeling, die moet voldoen aan art. 1 EP anders heb je een probleem. Vaak wordt er gekeken naar de grenzen die art. 1 EP voorschrijft.

- **Als sprake is van regulering kan de melkveehouder toch nog voor een schadevergoeding in aanmerking komen op grond van individuele en buitensporige last. Wanneer is er sprake van deze individuele en buitensporige last?**

Dit is vergelijkbaar met het egalitébeginsel. Het gaat daarbij om een gelijke behandeling van de rechtsgenoten moet verstoren doordat zij een enkele burger of een kleine groep burgers treft en vergelijkbare anderen niet of in mindere mate.

- **Stel de rechter komt tot het oordeel dat sprake is van een individuele en buitensporige last, hoe wordt de schadevergoeding dan berekend?**

Daar is geen specifieke formule voor. In kwestie komt er dan meestal een deskundige die de schade berekend en dan wordt er meestal een percentage van die schade vergoed.

Geen 1 formule.

- **Het doel van het stelsel van fosfaatrechten is om onder het fosfaatplafond te komen. De fosfaatrechten worden generiek afgeroomd (ofwel generiek gekort). Daarna worden de rechten ook nog eens afgeroomd bij overdracht. De afroaming bij overdracht wordt voortgezet na toepassing van de generieke afroaming, terwijl dat met het oog op het fosfaatplafond niet meer nodig is. Zo lijkt de noodzakelijkheid van de afroaming niet meer hoog te zijn. Als het fosfaatplafond is behaald is er naar mijn mening geen hoge noodzaak voor een afroaming bij overdracht. Wat is de consequentie als er niet wordt voldaan aan het noodzakelijkheids criterium in het licht van de art. 1 EP toets?**

In mijn inschatting kan dit wel door de beugel. Er wordt meer afgeroomd dan nodig is, maar dit zou kunnen om ruimte te creëren.

- **Of sprake is van inmenging wordt via een drietal stappen gezien of de inmenging voldoet aan de eisen van 1 EP. Onder welke stap moet het noodzakelijkheids criterium worden meegenomen.**

Het noodzakelijkheids criterium wordt niet met zoveel getoetst. Het wordt meestal onder de fair balance toets getoetst. In dat kader wordt het belang wat gemoed gaat met de maatregel ook meegewogen.

- **In het artikel aansprakelijkheid uit 'rechtmatige' overheidsdaad geschreven door u en de heer Tjepkema wordt geschreven dat het Hof een autonoom eigendomsbegrip hanteert. Wat wordt hiermee precies bedoeld?**

In Nederland is het eigendomsrecht heel beperkt terwijl het eigendom onder art. 1 EP juist heel breed is.

- **Stel bij het stelsel van fosfaatrechten de conclusie wordt getrokken dat sprake is van ontneming van eigendom. Wat betekent dit dan voor de varkenshouders die toen der tijd met de Wet Herstructurering Varkenshouderij een beroep hadden gedaan op 1 EP? Omdat het toen om een soortgelijke situatie ging.**

Het gaat hier om een hypothetische vraag. Ik verwacht niet dat er sprake gaat zijn van ontneming. De rechter zal hier tot de conclusie komen dat er sprake is van regulering van eigendom.

- **Bij de Lohuis zaak overwoog het Hof dat varkenshouders die niet onder de reikwijdte van het Besluit hardheidsgevallen vielen, de mogelijkheid bestond om bij de burgerlijke rechter een verzoek tot nadeelcompensatie in te dienen. Is bij uw weten hier succesvol aanspraak op gemaakt door varkenshouders?**

Nee, daar kan ik zo geen antwoord op geven.

- **In uw notatie bij de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de mens schrijft u dat er volgens het Hof geen sprake is van een zelfstandig eigendomsrecht, omdat de nationale rechter het bestaan daarvan niet heeft aangenomen. De varkensrechten moeten in verband met de overige bedrijfsmiddelen worden gezien. Kunt u toelichten wat het Europese Hof hier precies mee bedoeld?**

Als de rechten zelfstandig zouden zijn dan zou er sprake zijn van ontneming. De rechten hangen samen met het bedrijf en het bedrijf blijft gewoon bestaan als de rechten worden afgenomen door bijvoorbeeld afroeping.

- **In het artikel Eigendomsbescherming van art. 1 EP EVRM en het Nederlandse bestuursrecht wordt in paragraaf 2.3 aangehaald dat er ook zaken denkbaar zijn die duidelijk noch onder ontneming, noch onder regulering worden geschaard. Kunt u daar een voorbeeld bij benoemen?**

De rechter laat soms in het midden of er sprake is van ontneming of regulering. Voorbeelden hiervan zijn terug te vinden in de jurisprudentie. Een van deze voorbeelden is terug te vinden in het arrest van EHRM van 20 juli 2000, Antonetto t. Italie, RJD 2000.

BIJLAGE B

Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Sjac Meijs

Interview op 2 november 2016 om 10:00 te Waspik.

Algemeen

- **Kunt u me iets meer vertellen over de voorgeschiedenis van uw bedrijf?**

Ik ben hier op deze locatie in 1970 met mijn ouders komen wonen. We hebben hier toen een ligboxstal weggezet. In 1978 ben ik in het bedrijf gekomen en in 1980 zijn we een maatschap aangegaan. In 1982 ben ik met Rianne getrouwd en in 1985 hebben wij het bedrijf van mijn ouders overgenomen. Ik ben begonnen met 60 koeien. Ik heb ook een periode 80 koeien gehad, maar het gemiddelde is meestal rond de 60 á 65 koeien. Ik heb drie kinderen en zij hebben allen niet de ambitie om het bedrijf over te nemen. Daarom ben ik ook nooit door gaan groeien met mijn veestapel.

- **Hoe lang bedrijf u hier al een melkveehouderij?**

Ik bedrijf samen met Rianne ongeveer 34 jaar een melkveehouder. Voor die tijd zat ik enkele jaren met mijn ouders in de maatschap.

- **Bent u hier zelf begonnen of heeft u het bedrijf overgenomen?**

Ik heb het bedrijf overgenomen van mijn ouders.

- **Heeft u altijd op deze locatie gezeten?**

Ja voor mijn melkveebedrijf wel. Mijn ouders zaten met hun bedrijf voorheen ergens anders.

- **Hoe heeft de bedrijfsontwikkeling plaatsgevonden? (dieraantallen + grond)**
→ **Ten aanzien van de dieraantallen**

De dieraantallen zitten eigenlijk altijd wel rond de 60-70 melkkoeien. Ik heb nooit echt de ambitie gehad om veel koeien te houden, daar had ik ook de tijd niet voor.

- **Ten aanzien van de grond**

Ik ben gegroeid van 25 ha naar 32 ha nu.

- **Hoe is de bezitting op dit moment?**
→ **Hoeveel ligboxen?**

Ik heb 85 plaatsen voor melkvee en daarnaast 45 plaatsen voor jongvee.

→ Milieuvergunning technisch op grond van de natuurbeschermingswet?

Ik heb geen milieuvergunning op grond van de Natuurbeschermingswet. Ik ben altijd binnen een AMvB gebleven. Ook heb ik de laatste vijf jaar niet uitgebreid.

- **Bent u deelnemer van de derogatie?**

Ja, ik ben deelnemer van de derogatie.

Wetsvoorstel

- **Bent u op de hoogte van het beoogde wetsvoorstel van fosfaatrechten voor de melkveesector?**

Ja ik ben op de hoogte van het beoogde wetsvoorstel.

- **Zo ja, wat vindt u van het stelsel als u kijkt naar uw specifieke geval?**

In mijn specifieke geval is het een goed systeem. Op termijn kan je gaan zien dat bedrijven willen uitbreiden. Kleinere bedrijven kunnen dan de keuze maken om hun fosfaatrechten tegen een zekere waarde te verkopen aan de bedrijven die willen groeien. Dit is zeker een mooie pensioenvoorziening voor de melkveehouder die wil gaan stoppen. Zodra het stelsel wordt ingevoerd weet ik tenminste waar ik aan toe ben en hoeveel ik mag produceren. De keerzijde van het stelsel is voor mij dat er ook een percentage wordt afgeroomd van mijn rechten. Dat percentage zal nu wel hoger uit gaan pakken dan de 4 tot 8 procent waar eerst over gesproken werd.

- **Hoeveel dieren aantallen had u op de peildatum van 2 juli 2015?**

Op de peildatum had ik 64 koeien en 45 stuks jongvee.

- **Hoe beïnvloedt het stelsel van fosfaatrechten uw bedrijfsvoering naar verwachting?**

Ik denk dat het stelsel mijn bedrijfsvoering weinig beïnvloed. Waar ik wel heel benieuwd naar ben is hoe hoog de generieke korting gaat uitvallen. Dat zal voor een groot gedeelte bepalen hoe mijn toekomst eruit gaat zien. Wanneer er een goede stoppersregeling wordt ingevoerd die het voor mij zo aantrekkelijk maakt om vroegtijdig te stoppen, dan zou ik dit zeker overwegen.

- **Welke negatieve gevolgen zijn er voor uw bedrijf na de invoering van het beoogde stelsel?**

Ik zie weinig negatieve gevolgen voor mijn bedrijf. Alleen de generieke korting kan nadelig uitpakken maar dat ligt natuurlijk aan het percentage.

→ En welk gevolg pakt daarbij het meest negatief uit naar uw verwachting?

De generieke korting.

- **Is er voor u een mogelijkheid om de negatieve gevolgen zoveel mogelijk tegen te gaan?**

Nee, er zijn voor mij verder geen mogelijkheden.

- **Zijn er ook positieve gevolgen voor uw bedrijf na de invoering van het fosfaatrechtenstelsel?**

Ja het positieve van het fosfaatrechtenstelsel is dat er dan eindelijk duidelijkheid en zekerheid is wat er te gebeuren staat. Nu is het allemaal nog heel onzeker. Als het stelsel vaststaat dan weet je tenminste waar je de komende jaren rekening mee moet houden. Dat geeft denk ik ook rust in de melkveesector.

In het wetsvoorstel van 8 september 2016 is bepaald dat wanneer er sprake is van een buitengewone omstandigheid, een landbouwer onder de knelgevallenregeling kan vallen. Er is sprake van een buitengewone omstandigheid volgens de staatssecretaris als er op de peildatum minimaal 5% minder kg fosfaat met melkvee op het bedrijf werd geproduceerd dan gebruikelijk is door bouwwerkzaamheden, diergezondheidsproblemen, ziekte dan wel overlijden van een persoon van het samenwerkingsverband van de landbouwer of een bloed- of aanverwant in de eerste graad, of vernieling van (een deel) van de melkstal.

- **Is er binnen uw bedrijf sprake van een buitengewone omstandigheid?**

Ik had een beroep kunnen doen op de knelgevallenregeling omdat er binnen mijn bedrijf sprake was van een buitengewone omstandigheid. Vanaf juli 2014 ben ik arbeidsongeschikt geraakt wegens een hernia. Tot januari 2015 heb ik bijna helemaal niks zelf kunnen doen op mijn bedrijf. Hierdoor had ik op mijn bedrijf iets minder melkvee dan normaal. Ik heb geen beroep gedaan op deze knelgevallenregeling omdat het maar ging om twee of drie koeien die ik in die periode minder had. Ik vond het verschil zo dermate klein dat ik de keuze heb gemaakt om er geen aanspraak op te maken.

- **Wat gaat er voor u specifiek veranderen na invoering van het stelsel van fosfaatrechten?**

Ik is wachten op het complete plaatje van het stelsel van fosfaatrechten. Het ligt ook aan de generieke korting.

Toekomst van het bedrijf

- **Hoe ziet u de toekomst van uw melkveehouderij voor u?**

Ik denk dat er een omslag in denken moet komen in Nederland. Tot een paar jaar terug dachten we dat we de ideale weersomstandigheden, structuur en de juiste kennis hadden. Daarbij dachten wij dat we de hele wereld van zuivel konden voorzien. Dat hoeft niet meer. In Nederland moeten we er bewust van worden dat we goede grond hebben, we veel kennis hebben en dat we geen bulkland zijn met bulkproducten. Het alleen richten op schaalvergroting is naar mijn mening een eenzijdige insteek. Voor mezelf heb ik de ambitie om met goed management en efficiënt gebruik van middelen (mineralen) de kringloop zoveel mogelijk te sluiten met minimale verliezen. Ook de levensduur van de veestapel zal daarin een belangrijke rol in spelen.

- **Bestaan er ook nadelige gevolgen als de derogatie wordt verloren?**

Ja, we mogen de derogatie in Nederland niet verliezen. Wel denk ik dat wanneer de Europese Commissie ons een derogatie verleent, dat hier meer eisen aan ten grondslag zullen liggen en dat de stikstof nog verder naar beneden zal moeten worden gebracht. Dit omdat wij als Nederland al drie jaar de regels aan onze laars lappen. Dat zal zeker gevolgen hebben voor mijn bedrijf. Ik heb vorig jaar voor de eerste keer mest af moeten zetten en dat merk je in de portemonnee. Je zou kunnen stellen dat je beter duur land kunt gaan huren of kopen dan dat je dure mest moet afzetten waar je verder niks van terug ziet. De mest kun je goed gebruiken op het land.

- **Wat gaat u doen als de derogatie wordt verloren?**

Ik zal moeten proberen om mijn melkveestapel zo goed mogelijk op aan te passen. Wel zal mijn bouwplan radicaal moeten wijzigen, omdat met lagere bemestingsnormen ook de opbrengsten zullen dalen. Het aandeel grasland zal daarmee drastisch dalen. Misschien omdat ik dan niet meer gebonden ben aan de 80% grasland-eis, kan ik akkerbouwgewassen wegzetten.

Doordat het fosfaatrechtenstelsel is uitgesteld naar 1 januari 2018, stuurt het stelsel in 2017 nog niet op de reductie van de fosfaatproductie. De staatssecretaris gaat in overleg met betrokken sectorpartijen over de stappen die gezet moeten worden om dit te realiseren. De Europese Commissie heeft benadrukt dat het essentieel is dat Nederland een overtuigend pakket presenteert waarmee de fosfaatproductie in 2017 wordt gereduceerd. Er zal nadrukkelijk een beroep worden gedaan op deze partijen om een overtuigende daling van de fosfaatproductie in 2017 te realiseren.

- **Wat is in uw ogen de beste mogelijkheid om deze reductie van fosfaat te realiseren?**

Een generieke korting, die destijds ook met het melkquotum was ingevoerd of het invoeren van een stoppersregeling. Er zijn melkveehouders die de afgelopen jaren nieuwe stallen hebben neergezet met instemming van de zuivelsector en de banken. Zij hebben ook binnen

de regels van de wet gehandeld. Dat er dan als melkveesector boven het plafond uitkomt, dat valt niet toe te rekenen aan de individuele persoon. Ik verwacht na de toepassing van de generieke korting dat veel melkveehouders met half lege stallen komen te staan waardoor er moeilijkheden gaan komen en bedrijven zullen moeten stoppen. Ook hoor je dat veel oudere melkveehouders steeds meer moeite krijgen met de hele regelgeving rondom mest en de sector. Voor die melkveehouders is het bedrijven van een melkveebedrijf niet leuk meer. Dat geeft weer kansen voor de melkveehouders die de komende jaren nog vooruit moeten. Ik ben overigens wel van mening dat de datum van 2 juli 2015 gehandhaafd moet blijven voor de vaststelling van de fosfaatrechten, dit om te voorkomen dat sommige ondernemers beloond worden voor het na die datum aankopen van extra vee.

BIJLAGE C

Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Marcel Derks

Interview vrijdag 11 november 2016 om 9:00 in Rijkevoort.

Algemeen

- **Kunt u me iets meer vertellen over de voorgeschiedenis van uw bedrijf?**

Mijn opa is hier een melkveehouderij begonnen in 1932. Daarnaast had hij varkens en kippen. In 1966 heeft mijn vader het bedrijf van mijn opa overgenomen. De kippen zijn in die tijd afgestoten en ook met de varkens zijn we in 1986 gestopt. In 1988 zaten ik, mijn vader en mijn broer samen in een maatschap. Toen hebben we ook een tijdje nertsen gehad maar daar zijn we in 1996 mee gestopt. We hebben ons toen toegelegd op de melkveehouderij. Het bedrijf is in 2003 uitgebreid met stallen. In 2009 hebben we het bedrijf nogmaals een stuk vergroot. Binnen de stallen is er plek voor 188 melkkoeien maar er wordt momenteel maar gebruik gemaakt van 75 plekken. Ik wilde graag langzaam zelf doorgroeien met mijn veestapel, maar het stelsel van fosfaatrechten gooit roet in het eten.

- **Hoe lang bedrijft u hier al een melkveehouderij?**

In 1988 ben ik in de maatschap gekomen met mijn vader en mijn broer. In 2001 heb ik het bedrijf overgenomen.

- **Bent u hier zelf begonnen of heeft u het bedrijf overgenomen?**

Ik heb het melkveebedrijf overgenomen.

- **Heeft u altijd op deze locatie gezeten?**

Ja, ik ben hier geboren en niet meer weg geweest hier.

- **Hoe heeft de bedrijfsontwikkeling plaatsgevonden?**
→ **Ten aanzien van de dieren aantallen**

We zijn altijd een beetje op hetzelfde niveau gebleven de laatste jaren. Dus rond de 70 melkkoeien en rond de 60 stuks jongvee.

- **Ten aanzien van de grond**

Na een ruilverkaveling in 1976 heeft mijn vader 6 ha grond bij gekocht en nadien is er nog een ha of 5 aan grond meer verworven. We hebben toen meer aandacht besteedt aan de grond om zo de kwaliteit van de grond te verbeteren. Het plan was om daarin hogere opbrengsten te gaan halen door een betere benutting van voedingsstoffen en het op peil brengen van bijvoorbeeld de PH gerijpte mest toedienen etc.

- **Hoe is de bezitting op dit moment?**
→ **Hoeveel ligboxen?**

Er zijn ligboxen voor 188 melkkoeien en voor 48 stuks jongvee.

→ **Milieuvergunning technisch op grond van de natuurbeschermingswet?**

De natuurbeschermingswet is afgegeven. Op de vergunning staan 199 melkkoeien en 70 stuks jongvee.

- **Bent u deelnemer van de derogatie?**

Nee ik ben geen deelnemer van de derogatie. Ik ben geen deelnemer omdat dit niet past in mijn bedrijfsvoering. Naar mijn mening moeten we daar te veel grasland voor hebben. Ik voer liever meer mais aan de melkkoeien. Mais is constanter van kwaliteit en minder weers risico immers je hoeft alleen met zaaien en oogsten goed weer te treffen en bij gras is het steeds weer afwachten per snede wat het weer doet.

Wetsvoorstel

- **Bent u op de hoogte van het beoogde wetsvoorstel van fosfaatrechten voor de melkveesector?**

Voor zover nu nog helder is wel.

- **Zo ja, wat vindt u van het stelsel als u kijkt naar uw specifieke geval?**

De peildatum van 2 juli 2015 komt voor mij niet goed uit. Daardoor krijgen we te weinig melkvee in de stal.

- **Hoeveel dieren aantallen had u op de peildatum van 2 juli 2015?**

67 melkkoeien en 55 stuks jongvee.

- **Hoe beïnvloedt het stelsel van fosfaatrechten uw bedrijfsvoering naar verwachting?**

Dit is afhankelijk van hoe het stelsel verder wordt uitgewerkt. Ik weet niet welke kant het op zal gaan. Het stelsel is voorlopig door Brussel afgeschoten. Als er een AB quotum zou komen is mijn mening moeten ze vasthouden aan het jaar voor de peildatum voor de toekenning van de fosfaatrechten. De melkveehouders die voor de peildatum nog een hoop melkkoeien hebben aangekocht hebben een goede slag gemaakt. In mijn ogen zijn dat de grootste veroorzakers van het overschrijden van het fosfaatplafond.

Als het stelsel wordt ingevoerd zoals nu beoogd dan mag ik niet meer dan 67 melkkoeien en 55 stuks jongvee houden terwijl de stalcapaciteit nogal wat groter is en daar ook de financiering op rust.

- **Welke negatieve gevolgen zij er voor uw bedrijf na de invoering van het beoogde stelsel?**

Als ik mijn melkveestal vol wil krijgen met melkvee dan zal ik daarvoor fosfaatrechten moeten aankopen.

→ En welk gevolg pakt daarbij het meest negatief uit naar uw verwachting?

De kosten van de aankoop van fosfaatrechten. Dit is een zware financiële post. Ik heb mijn melkveebedrijf gebouwd voor een groter aantal stuks melkvee. Die ga ik nooit behalen door het stelsel.

- **Is er voor u een mogelijkheid om de negatieve gevolgen zoveel mogelijk tegen te gaan?**

Ja, het verkopen van mijn melkveebedrijf.

- **Zijn er ook positieve gevolgen voor uw bedrijf na de invoering van het fosfaatrechtenstelsel?**

Ik kan weinig positieve gevolgen bedenken. Het enige positieve gevolg is dat je efficiënter gaat werken met je mineralen die je op je bedrijf binnenhaalt of die je van je bedrijf afvoert. Maar daar word je op dit moment mijn inziens onvoldoende voor beloond.

- **Is er binnen uw bedrijf sprake van een buitengewone omstandigheid?**

Ik vind zelf van wel maar ik val niet onder de knelgevallenregeling. Ik ben een jaar uit de roulatie geweest vanwege een rugoperatie en het herstel daarvan. Maar als ik de knelgevallenregeling gelezen heb kan ik geen aanspraak maken op de knelgevallenregeling. Er moet minimaal 5% minder kg fosfaat met melkvee op het bedrijf werd geproduceerd dan gebruikelijk is. Het melkvee is gewoon hetzelfde gebleven in die tussentijd.

- **Wat gaat er voor u specifiek veranderen na invoering van het stelsel van fosfaatrechten?**

Er komt een onder andere een extra kostenpost bij door de aankoop van fosfaatrechten.

Toekomst van het bedrijf

- **Hoe ziet u de toekomst van uw melkveehouderij voor u?**

Toch zie ik het positief in. Ik denk dat er meer gekeken moet worden of er een mogelijkheid is tot meer marge op de producten die we leveren of eventuele innovatieve ideeën. Alleen daar komen wel financiële middelen bij kijken en dan houdt het vaak op omdat de banken wel de mond vol hebben van duurzaamheid maar er verder niet aan mee willen werken.

- **Bestaan er ook nadelige gevolgen als de derogatie wordt verloren?**

Uiteindelijk heeft dit voor ieder bedrijf effect. Je kan daardoor minder dierlijke mest afwenden op de gronden. Dit is zowel van invloed op de gehele agrarische sector.

- **Wat gaat u doen als de derogatie wordt verloren?**

Dan blijf ik hetzelfde werken als nu omdat ik geen deelnemer ben van de derogatie.

- **Wat is in uw ogen de beste mogelijkheid om deze reductie van fosfaat te realiseren?**

De staatssecretaris heeft aangegeven dat de peildatum van 2 juli 2015 vast staat. Ik betwijfel of dat juridisch kan houden als het stelsel in 2018 pas wordt invoert. Ik zou het eerlijker gevonden hebben wanneer het jaar voor de peildatum zou worden gehanteerd. Nu ga je toch een groot deel van de melkveehouder die melkvee in de stallen hebben gezet voor of rondom de peildatum bevoordelen omdat zij meer rechten krijgen toegekend.

Ik heb de veestapel verder niet uitgebreid en daardoor wordt ik benadeeld. Dan heb ik er moeite mee dat er melkveehouders zijn die hun melkveestal helemaal vol hebben gezet met melkvee. Ik heb nu ook een stal die half leeg staat. Ik moet ook de pijn lijden.

BIJLAGE D

Vragenlijst voor het bezoek aan melkveehouder Rik Lagendijk

Maandag 31 oktober om 14:15 uur in Diessen.

Algemeen

- **Kunt u me iets meer vertellen over de voorgeschiedenis van uw bedrijf?**

Mijn vader en mijn oom hebben hier altijd geboerd. Mijn oom woonde op deze locatie waar ik nu zit met mijn bedrijf en mijn vader op de boerderij waar ik nu woon, dat is anderhalve kilometer verderop. In 1998 zijn mijn vader en oom uit elkaar gegaan. Mijn oom had geen opvolger en ik ging me steeds meer bemoeien met het bedrijf. Hij is altijd mee blijven werken en hij teelt onze mais. In 2011 heb ik het bedrijf overgenomen. Toen was ik al aan het oriënteren naar een nieuwe stal. Vrije uitloopstal vond ik persoonlijk een hele interessante ontwikkeling. Het was niet heel makkelijk om hiervoor een vergunning te krijgen omdat het een qua emissie van ammoniak niks van bekend was. Omdat het zo nieuw was moesten er nogal wat gesprekken gevoerd worden om de vergunningverlening mee te krijgen. Proefstalstatus hebben we gekregen op de stal. Toen was eigenlijk alles rond en in januari/februari 2015 was de bouwvergunning lag toen ter inzage maar toen zijn we wel alvast begonnen met de bouw. Ook omdat we een subsidie van samenwerking en innovatieprojecten hadden toegewezen gekregen. Aan deze subsidie zat de einddatum dat de bouw voor juli 2015 gerealiseerd moest worden. We hadden dus maar een hele korte periode om alles te realiseren en de subsidie ten gelde te maken dus zijn we in maart direct begonnen met graven en in april was vergunning onherroepelijk. Wij waren volop aan het bouwen in juli 2015.

- **Hoe lang bedrijft u hier al een melkveehouderij?**

In 2011 heb ik de melkveehouderij van mijn vader en mijn oom overgenomen.

- **Bent u hier zelf begonnen of heeft u het bedrijf overgenomen?**

Ik heb het bedrijf overgenomen.

- **Heeft u altijd op deze locatie gezeten?**

Ja, deze locatie heb ik overgenomen van mijn vader en oom en ben altijd op deze locatie blijven zitten. Wel heb ik er een nieuwe stal laten bouwen.

- **Hoe heeft de bedrijfsontwikkeling plaatsgevonden?**

→ **Ten aanzien van de dieren aantallen**

Ten aanzien van de dieren aantallen zijn wij langzaam doorgegroeid ook met het oog op het feit dat ik van plan was een nieuwe stal neer te zetten. De vorige stal dateerde uit 1973 en was

toe aan vernieuwing. In de stal die er voorheen stond was er plek voor 125 melkkoeien, maar dit aantal groeide tot 140 melkkoeien toen de nieuwe stal bijna klaar was.

→ Ten aanzien van de grond

De grond is altijd stabiel gebleven. Ik heb 28 ha grond in eigendom. 12 ha grond is geliberaliseerde pacht van 6 jaar. 5 ha is reguliere pacht. 11 ha pacht van de provincie met een looptijd van 1 jaar. En in 2017 heb ik 22 ha pacht van de provincie met een looptijd van 1 jaar.

- **Hoe is de bezitting op dit moment?**

→ Hoeveel ligboxen?

Ik heb momenteel plek voor 285 melkkoeien en 110 stuks jongvee.

→ Milieuvergunning technisch op grond van de natuurbeschermingswet?

Ik heb een milieuvergunning voor 280 melkkoeien en 140 stuks jongvee.

- **Bent u deelnemer van de derogatie?**

Ja ik ben deelnemer van de derogatie.

Wetsvoorstel

- **Bent u op de hoogte van het beoogde wetsvoorstel van fosfaatrechten voor de melkveesector?**

Ja, ik ben op de hoogte van het beoogde wetsvoorstel.

- **Zo ja, wat vindt u van het stelsel als u kijkt naar uw specifieke geval?**

Voor mijn specifieke geval komt het verschrikkelijk ongelukkig uit. Op de peildatum had ik 150 melkkoeien op het bedrijf. Wat jongvee was uitbesteedt aan een opfokker waardoor ik maar 60 stuks jongvee op het bedrijf had. Dus als dat de referentie is waar ik naar terug moet, met straks daar bovenop nog een generieke korting, dan ga ik in deze situatie failliet en houdt het gewoon op voor mij. De bank heeft mij ook al aangegeven dat de aankoop van fosfaatrechten niet gefinancierd gaat worden.

- **Hoeveel dieren aantallen had u op de peildatum van 2 juli 2015?**

Op de peildatum had ik 150 stuks melkkoeien en 60 stuks jongvee op mijn bedrijf.

- **Hoe beïnvloedt het stelsel van fosfaatrechten uw bedrijfsvoering naar verwachting?**

Als het stelsel van fosfaatrechten worden ingevoerd zoals het nu beoogd is dan betekent dat het einde van mijn bedrijf.

- **Welke negatieve gevolgen zij er voor uw bedrijf na de invoering van het beoogde stelsel?**

Het krimpen van de veestapel dus minder melk afleveren. Dit verhoogd de kostprijs tot een dusdanig niveau dat ik op lange termijn geen bestaansrecht heb.

→ En welk gevolg pakt daarbij het meest negatief uit naar uw verwachting?

Als het stelsel ingevoerd zal worden zoals beoogd dan zal ik mijn omzet niet kunnen halen die ik begroot heb. Alle investeringen zijn gedaan met het oog op het af geven van ongeveer 2,7 miljoen liter melk.. Door het stelsel kan ik maar ongeveer 1,4 miljoen liter afleveren.

Verder had ik op de peildatum 150 melkkoeien. Als de generieke korting uit gaat vallen tot 10 procent dan houd ik nog maar 135 melkkoeien over. Met 135 melkkoeien is het nog maar de vraag of ik überhaupt 1,4 miljoen liter kan afleveren. Dit is bijna de helft van wat ik geprognosticeerd heb en dat is gewoon niet haalbaar. Op die manier kan ik mijn bedrijf niet voortzetten.

- **Is er voor u een mogelijkheid om de negatieve gevolgen zoveel mogelijk tegen te gaan?**

In mijn geval is het heel beperkt om de negatieve gevolgen zoveel mogelijk tegen te gaan. Ik zou jongvee kunnen uitscharen. Maar omdat ik voor dit specifieke stalsysteem heb gekozen heb ik maar weinig jongvee nodig. Doordat mijn stal zeer diervriendelijk is en de koeien dus veel comfort biedt worden de koeien ouder. In ligboxenstalen wordt jaarlijks 25% tot 30% van de koeien vervangen door jongvee. Op mijn bedrijf verwacht ik tussen de 10% en 15% van de koeien te vervangen. In 2015 was het vervangingspercentage 15% en in 2016 7% (tot nu toe). Ik heb normaal gesproken ongeveer 85 stuks jongvee nodig om mijn veestapel op peil te houden. Op de peildatum had ik echter maar ongeveer 60 stuks jongvee. Als ik het jongvee inwissel tegen melkkoeien dan zijn dit ongeveer 25 melkkoeien. Dan zou ik op mijn bedrijf van de 135 melkkoeien naar 160 melkkoeien gaan, met de generieke korting meegeteld.. Dan zou ik iets meer omzet kunnen behalen maar dit zal nog steeds niet voldoende zijn. Wat ook nog een mogelijkheid zou kunnen zijn is wanneer er een gemakkelijkere leaseregeling wordt ingevoerd. Als er bij deze leaseregeling niet zal worden afgeroomd, dan zal dit voor mijn een uitkomst bieden omdat ik dan jaarlijks fosfaatrechten kan gaan leasen zonder afhankelijk te zijn van de bank. Dit zou voor mij de pijn nog enigszins verzachten.

- **Zijn er ook positieve gevolgen voor uw bedrijf na de invoering van het fosfaatrechtenstelsel?**

Nee voor mijn melkveehouderij zijn er geen positieve gevolgen. Wat positief uitpakt is dat de melkveesector de derogatie behoudt en dat het een meer evenwichtige sector wordt. Maar dit gaat ten koste van mijn bedrijf. Voor mijn specifieke geval bestaan er dus geen positieve gevolgen met de invoering van het stelsel van fosfaatrechten.

- **Is er binnen uw bedrijf sprake van een buitengewone omstandigheid?**

Ik verwacht niet dat er binnen mijn bedrijf sprake is van een buitengewone omstandigheid. Er was tijdens de peildatum wel sprake van bouwwerkzaamheden maar dat was niet de oorzaak van het minder vee dat wij hadden dat jaar. Ik heb het jongvee uitbesteedt omdat we op dat moment geen stalruimte hadden omdat we aan het bouwen waren. Maar als ik terugkijk naar de voorgaande jaren heb ik in 2007 al het jongvee uitbesteedt dus het is niet zo dat wij enkel alleen in 2015 het jongvee hadden uitbesteedt.

- **Wat gaat er voor u specifiek veranderen na invoering van het stelsel van fosfaatrechten?**

Ik had tijdens de peildatum veel minder melkvee op het bedrijf dan wat ik kwijt kan op mijn bedrijf. Wanneer de generieke korting wordt toegepast, dan houdt het voor mijn geval gewoon op.

Toekomst van het bedrijf

- **Hoe ziet u de toekomst van uw melkveehouderij voor u?**

Door de invoering van het fosfaatrechtenstelsel houdt het voor mij gewoon op. Als er een leaseregeling zal komen dan zie ik misschien nog wat kansen maar anders niet. Normaal ben ik altijd positief ingesteld, maar het wetsvoorstel is aardig dicht getimmerd.

- **Bestaan er ook nadelige gevolgen als de derogatie wordt verloren?**

Ja, als ik het nieuws moet geloven kost het de sector miljarden. Voor mijn melkveebedrijf denk ik dat het mij minder kost als Nederland de derogatie verliest dan wanneer het stelsel van fosfaatrechten wordt ingevoerd en de derogatie blijft.

- **Wat gaat u doen als de derogatie wordt verloren?**

Het is nog niet zeker of ik dit jaar derogatie kan aanvragen omdat ik verwacht dat ik mijn 80% grasland niet haal. Als de derogatie verloren gaat dan moet ik meer mest afzetten en wat meer mest verwerken. Ook zal ik Vervangende Verwerkingsovereenkomsten (VVO's) moeten aankopen (landbouwers kunnen onderling de mestverwerkingsplicht overdragen door een

VVO af te sluiten. Met deze overeenkomst spreken landbouwers af dat de ene landbouwer de verwerkingsplicht overneemt van de andere landbouwer).¹

- **Wat is in uw ogen de beste mogelijkheid om deze reductie van fosfaat te realiseren?**

Dat is een lastige vraag. Als ik naar mijn situatie kijk ga ik niet meewerken om het fosfaat te reduceren. Ik kan nu al net mijn hoofd boven water houden. Als ik minder melkvee ga houden dan red ik het niet. Ik zou melkveehouders stimuleren die toch al willen stoppen. Ik denk dat er veel melkveehouders zijn die anders op 1 januari 2017 met invoering van het stelsel waren gestopt. Veel melkveehouders geven aan dat ze graag stoppen mede door de lage prijzen en de vele regels die gelden voor de sector. Deze melkveehouders gaan nu nog een jaartje door tot 1 januari 2018 zodat ze na de toekenning van de rechten deze rechten kunnen verkopen. Deze boeren zal je moeten stimuleren om te stoppen.

¹ www.mestverwerkingsrechten.nu (zoek op *Vervangende Verwerkingsovereenkomst*) laatst geraadpleegd op 4 november 2016.